

Ei pääse läbi ürgmetsa

Ameerikas koostatakse teostamatuid kavasisid

Seoses Londoni ajakirjanduses avalatud teadete ja oletatava ameerika ja de Gaulle'i vägede rünnaku kohta Tsaadi järve piirkonnast Liibüasse, avaldas rootsi ajaleht „Svenska Morgensbladet“ laupäeval intervjuu tuntud rootsi Aafrika-uurija Ester Bolinderiga, kes aluseks võttes oma teadmisi sellest maast, nimetas võimalikuks igat suuremat operatsiooni läbi Prantsuse Lääne-Aafrika rannikupiirkonna.

Proua Bolinder seletas, et tee Tsaadi järve juurest Nigeeria põhjaosast kuni võitlusväljani Liibüas olevat väga pikk ja väga raske, eriti kui silmas pida, et vihmaaeg seab vahenditult ees ja kogu see „valge mehe haana“ tuntud kurikulus läbikäigupiirkond Nigeerias kujutab endast üht suurt malaa-

riaga mürgitatud sood. Isegi siis, kui oletada, et siia piirkonda ehitatakse teid, jääks katse siit Liibüasse rünnakuks asuda ikkagi välja-vaatetuks. Juba maandumisvõimalused Nigeeria rannikul on puudulikud. Ainus selleks otstarbeks sobiv sadam on kaugemal lõunas asuv Freetown, mis arvatavasti on toetuspunktiks välja ehitatud. Erakorraliselt suurel raskusel suuremate väekondade vedamiseks algaksid aga alles peale maandumist. Vastandiks võrdlemisi hea teedevõrguga varustatud rannikujõe oru Libeeria ja Nigeeria ürgmetsad täiesti mitteläbitavad. Siia juurde tuleks veel klüma, mis on valgele inimesele sobimatu.

Niisiis peaksid ameeriklased juba maandumise momendist peale arvutama ületamatute raskustega. Aga isegi ürgmetsa oma surmava kliimaga kahvatub nende üleskerkivate raskuste ees, millest tuleks ameeriklaste edasimarsil ületada lõputus veeta ja teedeta kõrvepiirkonnas põhja pool Tsaadi järve. Nende ületamine olevat vaevalt kujuteldav.

Soome vahvad lendurid

Helsingi, DNB. Ühes viimases Soome sõjateates ütleb muu seas: Soome lahe idaosas kohal pörkasid meie jahilennukid Ingeri ranniku juures üle vaenlase 11 jahilennukist ja 2 pommituslennukist koosnevale ükssuule ja hiljem 15 vaenlase lennukist koosnevale ükssuule. Arenesid ägedad õhuvõitlused, milles Soome lennukid võitlesid kolmekoruse ülejõu vastu.

Meie jahilennukid tulistasid alla ühe Spitfire ja ühe Hurricane-lennuki, nelj XVI-jahilennukit ja kaks DMDB/III-pommituslennukit.

Kuna kindlaks tehti, et eelmisel päeval viigastatuna teatatud Hurricane-lennuk on samuti hävitatud, on seega vaenlase kaotused vähimalt 9 lennukit, kusjuures kõik meie lennukid pöördusid oma toetuspunktidest tagasi.

Willkie reisubilanss

„Hea tahte reservuaar“ on auke täis

Berlinist, Wendell Willkie, kes on pöördunud nüüd tagasi Ühendriikidesse, püüdis anda ameerika rahvale aru oma „maailmareisist“, mis viis teda Nõukogude Liitu.

Nagu Reuter New Yorgist teatab, ütles Willkie järgmist: „Kordan, et meie ja meie liitlased peavad Euroopasse teise rinde looma, ja ma loodan ka seda veel, et meil varsti on Indias suuremal hulgal sõjajõudusid rünnakuks Burmaale.“

„Hea tahte reservuaaril“ on auke sõjamaterjalist, mida said liitlaste võitlevad leegionid. Kui me ei varusta oma liitlasi sellega, mida neil on õigus meil oodata või mida me oleme neile lubanud, siis muutub hea tahte reservuaar varsti vihareervuuariks.

Meie võlgne neile enam kui kiitlust ja tähtsust, mis meil on. Meie peame oma vaimus te-

gema vahet „esimese ja teise klassi“ liitlaste vahel. India on meie probleem. Kui Jaapanil õnnestub see suur maa vallutada, siis oleme meie sealjuures kaotajateks.“

Oma kõne lõpul kahetses Willkie, et Ühendriigid ei saanud ühtki valitsuse liiget krimissooniga N. Liitu, et seal Stalingi kõnelda.

See Willkie reisibilanss on, nagu juba näha, väga kehvalt välja kukkunud. Peaaegu iga lause tema kõnest oleks võinud Stalin ise Rooseveltile ütelda. Need on moskoviitide vanad hädahüüed teise rinde, sõjamaterjali jne. järele, mis tulevad Willkie suu kaudu, segatuna kaude tunnistusega, et saksa allveelaevade ja õhujõudude rasked hoo- bid on vaenlase sõjamaterjali transportide vastu hästi õnnestunud.

Türgi on valmis igaks võimaluseks

Istanbul, (DNB). Türgi vabariigi aastapäeval pidas peaministri Sükrü Saracoglu ringhäälingu kõne türki rahvale. Ta seletas muuhulgas järgmist: „Kui me heidame pilgu tulevikku, näeme enda ees raskusi, mida tuleb ületada, ja hädahoitu, mida tuleb võtta, ja me tunneme, et meie südamel ja meie tahe hakkavad karastuma. Kogu maailm teab, et türki rahvas on valmis igaks võimalikuks sündmuseks. Ataturk elab ja inönüga oleme me tihedasti seotud.“

Sultanite ajal polnud ühtki riiki, kes oleks tunnustanud Türgi olemasolust. Seepärast on meile õnnaks, et tänapäeval pole ühtki riiki ega ühtki inimest, kes keelduks tunnustamast seda meie õigust.“

Kalinin hoiatab kaukaaslast

Stokholmist, Moskva „Pravda“ avaldas tähelepanuvääriva artikli ülemnõukogu presiidiumi esimehe Kalinini sulest, milles see osutab suurele ohtule, mis ähvardab Põhja-Kaukaasia suurte maalade kaotuse järel Kaukaasiat ja Taga-Kaukaasia maa-alasid.

Kalinin kutsus elanikkonda üles Kaukaasiat niisama kaitsma kui Stalingradi. Kes ei pea seda võitlust punaarmee kõrval ähvardab Kalinini lõppeks, annab ühel päeval aru oma hoiaku üle.

Kuibõševi diplomaatilises ringides usutakse, et selle Kalinini artikli põhjuseks oli suurema osa Kaukaasia ja Taga-Kaukaasia elanikkonna passivne hoiak Nõukogude sõjapingutuste vastu Kaukaasias. Rahvas ei avalda Nõukogudele küll mingit vastupanu, kuid ei toeta neid ka mingil viisil.

Kommunistide õnnestustöö Hispaanias

Madrid, (DNB). Hispaania valitsusele on teatavaks saanud, et Moskva komintern on kihutustöö kohta Hispaanias järgmised uued juhised rakendanud: Tulevikus ei tule enam opereerida lõksõnades „proletariaadi diktatuuri“ ja klassivõitlusest, vaid kogu töö tuleb suunata kehtiva korra õnnestamisele ja rahva küllustamisele.

Nende kommunistliku õnnestustöö meetodite vastu on kogu Hispaania ajakirjandus ägeda kampania avanud.

Norra ministri surm autoõnnetusel

Oslost. Nagu norra telegraafagentuur ametlikult teatab, sai Romsdalsfjordi juures Waages Lääne-Norra autoõnnetusel surma norra kultuuri- ja rahvusminister dr. Lunde koos abikaasaga. Peaminister Quisling tegi ministri Stancklele ülesandeks võtta üle kadunu ülesanded.

Saksa sõdurid puhastavad Stalingradi raudteejaama rüütsidest.

Kergendusrännakud varisevad

Inglaste maabumiskatsed Marsa Matruki juures nurjusid

Juhl peakorterist, 30. oktoobril, Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Mägedes põhja ja lõuna pool Tuapse teed lõõdi tagasi vaenlase vastu pealetungid. Vaenlase jõud Terekil lõigust, kelle järelveetud Saksa ja Rumeenia vägede poolt läbi murti, püüdis asjatult ida poole välja pääseda.

Stalingradis jätkati sõjavõitluskannike toetusel pealetungi ning viimastes võitlustes võidetud piirkonnad puhastati. Vaenlase parved ja paadid Volgal olid meie kahurväe mõju- rikka tule all.

Lõuna pool linna varisesid ka eile tanki- dest toetatud kergendusrännakud meie linde ees kõikide relvade tõrjetules ning õhujõu- dade pommitamiskatsete tõttu.

Kaspi merele hävitasid õhujõud mõõdu- nud 9 vaenlase transportlaeva, sealhulgas 7 tankilaeva.

Doni rindel lüüdi Rumeenia väed laiali ühe vaenlase rännaku ning võtsid teatava arvu vange. Itaalia väed tõrjusid ühe vaenlase jõest ületuleku katse.

Kuumis lõuna pool Ostaschkovi võitlesid õhujõud vaenlase väepoitsioonide ning trans- portliikluse vastu. 12 vägede ja materjalidega

tugevasti täidetud asulat purustati suuremal osalt.

Kõrg-Põhjas suunasid õhujõudude tuge- vad rännakud vaenlase väelaagreid, samuti kui Murmaniki linna ja sadama vastu.

Egiptuse rindel nurjus ka eile Briti rännak, milles pärast ägedat kahurväe- ja tankilahin- gut tugevamate jalaväejõudude abil üritas läbimurda. Ajutised sissemurruid suleti hili- gaval võitlevate Saksa ja Itaalia vägede poolt. Hävitati 39 vaenlase soomusmasinat, üks saksa grenadeeripataljon, kes kaadis võitluse pearakust, hävitas 59-st Briti tankist 13 tanki.

Üks kahes kohas üritatud maabumiskatse Marsa Matruki ruumis aeti õhutõrjekahurväe ja sõjavõitluskannike poolt nurja.

Õul vastu 29. oktoobril oli Saksa julges- tusjõududel kanalil merelahing Briti kilrpas- tidega, mille jooksul kolme vaenlase paati vi- gastati kahuritabamuste tagajärjel.

Briti õhujõudude päevastel sisselendudel vallutatud läänepiirkonna ning Saksa lahe kohale, samuti kui üistel häirimiselendudel Saksa rannikupiirkonda tulistati alla 4 vaen- lase pommitlennukit.

Positsioon Leningradi ees.

Ameeriklaste sissetung Iraani

Ka Liibanonis ja Süürias ameeriklaste neegervägesid

Istanbul, (DNB). „Tasviri Efkaris“ kir- jeldab Muharrem Feyzi ameeriklaste sissetungi Iraani. Ameerika väed asutavad kõikjal, kuhu nad tulevad, oma sõjalisi komisjone ja komandokohi. Seda nad tegid isegi Põhja-Iiris. Seepärast pole imestada, et ameeriklased nõustasid inglasi teid ka Iraanis endile erilised garnisoonid ja valitsuspiir- konnad.

Millised Iraani osad ameeriklaste kätte jäävad, pole veel täpselt otsustatud. Arvatavasti määrat- takse Ühendriikide tsooni ka rikas Lõuna-Iraani

petrooleumi piirkond. Hiljuti tegid ameeriklased katse ka Mossuli suure õlipiirkonda täielikult oma kontrolli alla saamiseks. On teateid, et ameerikla- sed nõudsid ühingu nende kätte.

Olukorra kohta Süürias ja Liibanonis teata- takse, et ameeriklased on sinna paigutanud oma neegriväed. Ameerika neegrite mõju alla olevat nüüd sattunud juba kogu Süüria. Rahulematust inglaste valitsusega Süürias ja Liibanonis iselo- mustavad need rasked karistused, mida inglise sõjakohutule tuleb määrata.

Soome sõjateade

Helsingi, 3. okt. DNB. Soome sõjajõu- dude ülemjuhatus teade on järgmine:

Maarinnatel ei olnud mingit nimetamis- väärast sündmust.

Õhutõrje tulistas eilsel päeval Laadoga järve kohal alla ühe vaenlase pommitlennuki.

Soome sõjamehed saksa relva- vendadel külas

Königsberg, (DNB). Soome sõjameeste ühingu „Relvavennad“ delegatsioon saabus Saksa sõdurite juhi, jalaväekindral SA-obergruppen- führung Reinhardi kutsel külskäigule rahvusotsia- listikule sõdurite liidule Königsbergi. Järgides va- nale kombele, on külskäigul otstarbeks isiklik kon- taktistamine ja sõbraliku seotuse tugevdamine „Relvavendade“ ja rahvusotsialistliku sõdurite- liidu vahel. Soome „Relvavennad“ on asutatud feldmarssal Mannerheimi poolt ja omab praegu üle 100.000 liikme.

Saksa sõdurite juht korraldas Soome küllalistele vastuvõtu Königsbergis, kuhu olid ilmunud era- konna, riigi ja sõjajõudude nimekad esindajad. Kindral Reinhardi ühendas Soome küllalistega enne- kõike Tannenbergi mälestussamba juure, kus Soome delegatsioon asetab pärjad kindralfeldmarssal von Hindenburgi ja esimese maailmasõjas lange- nute mälestuseks. Hiljem külastatakse ka Berliini ja teisi linnu.

Nõukogude Londoni saatkonna raudaet võetakse maha

Stokholm, (DNB) Raudaet Nõukogu- de suursaatkonna ümber Londonis tuleb Reu- teri teatel kõrvaldamisele ja Nõukogude juu- di soost suursaadik Maiski on teinud korraldu- se, et aia materjal kasutatakse sõjamater- jall tootmiseks.

Vaikse ookeani sõjanõukogu

Stokholm, (DNB). Roosevelt ja Vaikse ookeani sõjanõukogu arutasid kolmapäeval Valges Majas olukorda Vaikse ookeani edela- osas. Pärast nõupidamist Uus-Meremaal saadi Nash ütles ajakirjanduse esindajale, et „seejuures anti enam kaalu tõsisajadele kui „ootimismile“.

Kroonprints Umberto Itaalia marssaliks

Roomast, 29. okt. Rooma marss 20. aasta- päeva puhul nimetas kuningas ning keiser Duce et- tepanekul kroonprints Umberto, kes on lõunaarmee ülemjuhataja ja jalaväerelvade inspektor, Itaalia marssaliks.

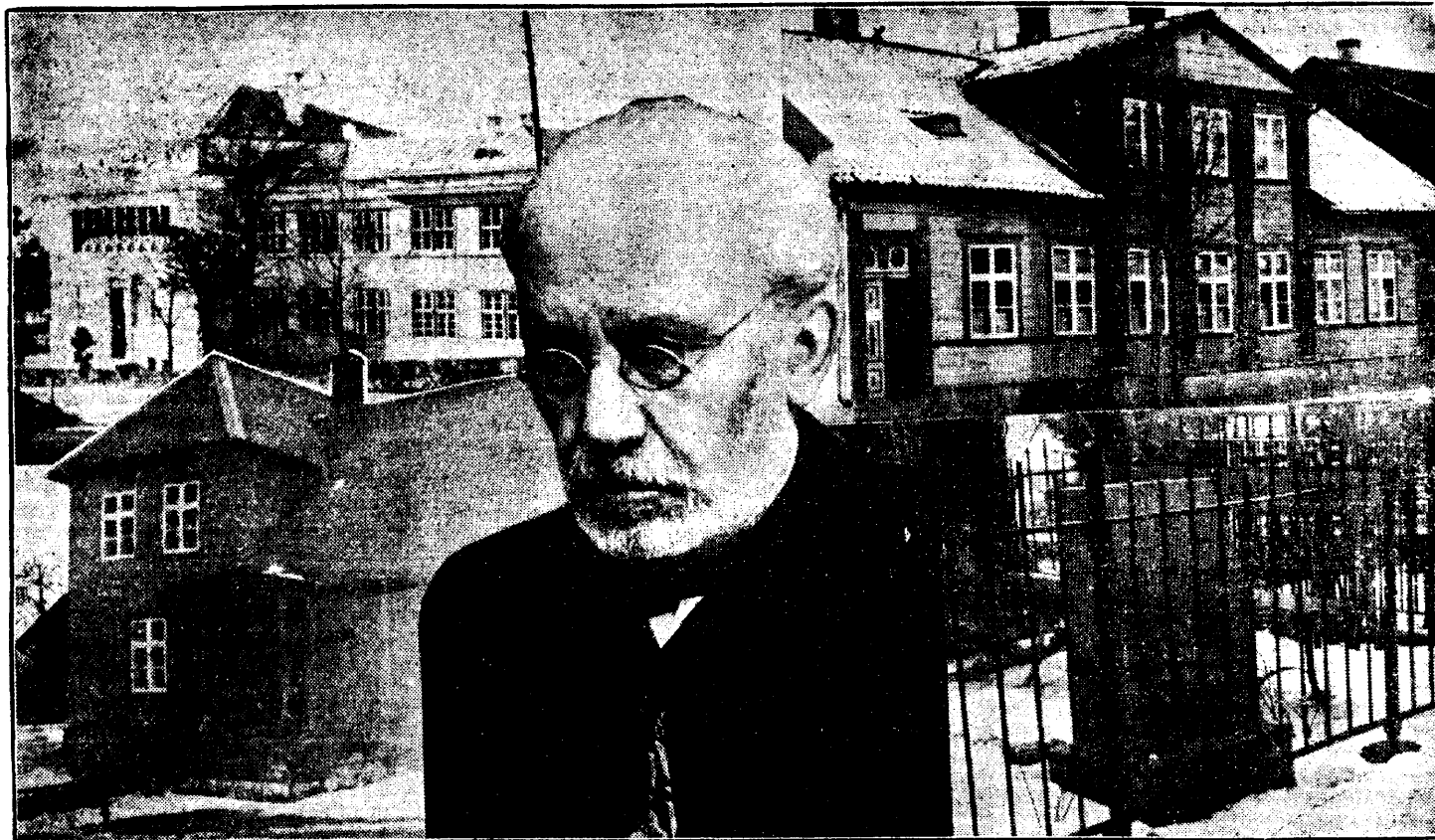
Veel üldas kuningas ning keiser sõjaväe kind- raltaabi ülema kindral Vittorio Ambrosio arme- ekindraliks, Itaalia admiraliteedi juhi admiral Ar- turo Riccardi kindraladmiraliks ja Itaalia õhujõu- dude kindraltaabi ülema kindral Rino Corso Foug- ieri õhuarmee-kindraliks.

Tammpärjaga rüütlisti kandja major Kollwe ei pöördunud rünnaknõu- enam tagasi.

Tasume ühe auvõla

Friedrich Kuhlbari mälestuse jäädvustamise esimesi kavatsusi

Esikül: Friedrich Kuhlbari veldi enne surma. Paremalt: üleval Kuhlbari ajalooline koolimaja, mis nüüd lammutatud ja all — tema hoidlik hankimisele maakoguduse kalmistul. Vasakul — üleval ehitatav hoonestus, mis nüüd linnakooli olemasoleva kooli järeleehitaja, all — maja Laidoneri pl. 3, kus elas Friedrich Kuhlbari.

Külmal 28. jaanuari päeval aastal 1924 määratu suur rahvahulk valgus leinarongis linnast Viljandi maakoguduse kalmistule. Friedrich Karl Johann Kuhlbari, kirjaniku nimega Villi Andl, Mangu Sild ja Fritz Kluse oli lõpetanud oma maise teekonna, mis sai alguse 5. augustil 1841. aastal Sargaste Laates, kus Viljandi laulik sündis õpetaja Jakob Kuhlbari teise pojana. Selles rekordiliselt pikas leinarongis oli igat liiki inimesi: küll vanu tudisevaid eidekesi, küll koolipoisse ja tüdrukuid igasuguses suuruses. Mõned olid vapematega kaasas ja neil oli veel üsna palju tegemist surmaiale minemiseks, sest tee oli nende pisikestele jalgedele natuke pik. Need mudilased tegid aga leinarongis kaasa täisõiguslike leinajana, sest nende lemmiklaulu „Teie, teie kurekesele“ juuletaja oli ju kindu järele oma kurgedele — nii kaugele maale, kust ei ole enam tagasitulekut. Nende ridade kirjutaja oli siis juba kange koolipois, sumas teiste omaõigustega läbi sügava lume, et kirstust ette jõuda ning hästi hana ligedale pääseda: tarvis oli oma silmaga näha, kuidas sängitatakse külmanud mulla ja lume alla see vana mees, kes ometi oskas kirjutada nii noorusejõust ülekeevad sõnad vägevale soome marsile:

„Kalljuvald, mu isamaa,
Ja Viru meri tema vaim
Ning taevast tema kaitsevall —
Sest elagu ja kosugu
Ja jäägu seisma tormides
Kus seisnud ta!“

Nii sai laulud seda Villi Andl laulu, kui maagimüraasumi pargis löödi kahte leeri ning tehti marulist lumesõda. Ning need laulu sõnad on ikka ja ikka jälle meelde tulnud rasketel aegadel. Nüüd oli see koolmeister, kes oskas koolipoistele teha sellise vahva sõjalaulu, surnud. Ilmtingimata oli tarvis näha oma silmaga, kuidas selle mehe põrm lastakse emake maa sülle. Kui aga siis surmuala nõlvakule jõudes peatusid ja hinga tagasi tõmmates heitsid pilgu Valtuaja ülemisele teele, kus leinarong lookes ilma lõputa, siis mõttes tollele koolipois: „Viljandi kõige tähtsam mees on nüüd surnud. Ei tea, kus kohta nad talle ausamba ehitavad?“

Too ausammas chitati ka varsti: Kuhlbari hauale. Päril nägus kivikene, kuid väga

väike vägeva kaljuvalla kohta, kaob puude-pöösaste vahele nii ära, et mitu korda on olnud päris piinlik: lähed võrrale Kuhlbari kalmu näitama, kuid kobad ise kalmistul ringi ja otsid tükk aega, enne, kui kivi silma hakkab. Ning mitu korda on võrras küsinud: „Kas teil siis temast muud mälestust ei olegi?“ Eks siis sai nagu vabanduseks vastata: „On küll, meil veel see tema vana koolimajagi alles, kus asus kuulus Kuhlbari kool...“

Nüüd ei ole enam seda majagi. Praegu on seal veel peotäis risugi, varsti kaob seegi. Ning nüüd tõuseb üha teravamini ja teravamini mõtteks küsimus: „Kas siis tõesti jääb a n u i t see väike kivi seal kalmistul puude-pöösaste vahel tähistama Viljandi lauliku mälestust?“ Lähed aeg veel edasi, varisevad ükskord needki poisid, kes kord vägevalt „Kalljuvald“ laulsid — kes hakkavad siis seda kivekest otsima ja külalistele näitama, et selle all magab vilmainud ja Villi Andl? Sõdametunnistus hakkab nagu piinama ning ütleb sulle otse näkku: „Sina ja kõik teisedki, kes te ammulusi kuulsite ema suust „Kurelaulu“, kes te pärast vägevast sõdist „Kalljuvald“ lauldes, kõi teie olete tänuvõlgelased oma lauluisa vastu!“

See tänuvõlg tuleb tasuda ja tuleb tervitada linnapea A. Vilmsi otsust, korraldada raekoja ette meeldiv pargikene, mis kannaks siis igavesti Friedrich Kuhlbari väljaku nime. Ükski koht ei sobiks selleks paremini. Siin seisid kadunu koolimaja, siinsamas on ka hoone, kus ta elas ise. Siin on praegu Viljandi süda, nagu oli Viljandi ise kord kadunu südames. Siia, keset tulevast kaunist Kuhlbari väljakut püstitame talle kena mälestusmärgi, kust Kuhlbari kivist või metallist elutark nagu võib läbi kõikide aegade vaadata Trepimäest üles-alla käivat noorust, lauldes pisemate laulu kurgedest ja sütitades suuremate südamedel truuku ja ustavaks jääma oma kaljuvalla.

On mõtet avaldada, et keegi peaks astuma samme Friedrich Kuhlbari kogutud või valitud luuletuskogude väljandamiseks. See on ilus ja tänuväärne mõte. Ei tahaks siiski, et Kuhlbari kogutud teoste väljaandmisega mõni teatav kirjastusühing või ettevõtte teeniks endale kasu, sest eks pärandanud Kuhl-

bars ju peale oma rohke vaimuvara ka vähe maise vara üldsusele, noorusele. Kas ei saaks Viljandi linnavalitsus siin võtta seda üritust endale, korraldada oma lauliku laulu ja anda neid koguteosena trüki, kusjuures teose müügist laekuvad summad võiksid jääda Kuhlbari nimelise väljaku korramise ja luuletajale mälestusmärgi jäädvustamise põhifond. Seda mõtet võiks rahhrrad kaaluda, oleks saavutatud mitu eamärki ühe hoobiga. Oleme ju Kuhlbari mälestuse jäädvustamisega jäänud isegi juba teistest linnadest maha (Tallinnas on tema nimeline tänav) ja peaksite nüüd katsuma selleest teha natuke enam.

Siis tahaks pöörduda kõigi nende poole, kes veel elavad ja kellel oli isiklikke kokkupuuteid kadunuga, et need jäädvustaksid oma mälestused kadunust. Meie tunneme ju Kuhlbarist kui inimesest veel võrdlemisi vähe. Kui käesoleva aasta suvel, mil möödus 101 aastat Villi Andl sünnist, praost Jan Lattik peatus Kuhlbari haua ja ütles kadunud hauda järele mälestussõnu, siis oli kõigile uudiseks see tõik, et vaatamata 62-aastasele Viljandis elamisele (1862–1924) ei olnud kadunud aimu sellest, kus asus näiteks Viljandi kirikumõis. Friedrich Kuhlbari igahommikune teekond oli: Trepimäest alla, mööda mägede-alust teerada Männimäeni ja siis sama teed mööda jälle tagasi. Selle jalutus-käigu tegi ta ükskõik millise ilmaga. Suvel oli see muldugi kerge, kuid talvel raske lumega juba raskest. Muud osa Viljandi linnast tundis ta puudulikult. Kantrekiila linnas oleks peaaegu üldse mitte. Ja nii oligi kadunu enne surma küsinud õp. Lattikult, kellega ta puutus kokku kui Hariduseltis tolaaegse esimehega, et „lülte õige, õpetaja, missugune on see Viljandi kirikumõis?“

See on üks vihje Kuhlbari tagasihoidlikkusele ning vähestele harjumustele. Kuid kindlasti veel mõnigi kaasaegne teab sellele vihjele lisandada uudiseid üksikasju. Kõik mälestused Kuhlbarist tulevad koguda kokku, et meie võiksime tasuda oma auvõla Viljandi linna lauliku vastu võimalikult täielikult ja isal kujul.

Loodame, et juba liikuma hakanud kena üritus areneb jõudsas tempos.

A. S.

Sügisedes maaparandustööd

Uudismaaharimisel on suuremaks tööks pinna ettevalmistamine

Soo- ja uudiskultuuri ameti abijuhataja V. Sepper on annud ajalehelestele jutuajamise sügiseses maaparandustööde osas.

Oma jutuajamisel on V. Sepper rõhutanud, et tänavu on maaparandustööde esimeseks ülesandeks põhjuse vältimine, mis võiks saake langetada. Teiseks oluliseks küsimuseks on kõigi võimaluste ära kasutamine maaviljakuse tõstmiseks ning kolmandaks tuleb pöörata suuremat tähelepanu maaparanduse tööstöödele, mis vajalikud enne pinnase üleskündmist.

Huvi maaparanduste vastu on praegu üldine, kuigi ei saa traktoreid terves ulatuses rakendada raskesti, kuigi viljajaks praegu veel kestab. Põllumehele on teinud oma tööde suunamis õiged järeldused — võttes ette peamiselt maaparanduslikke töid ja lükates künnid edasi. Eeltööd tehakse võrdlemisi ulatuslikult. Nii on kavas muuhulgas põldudest koristada 88 tuhat kantarit kive.

Raskemaid ja suuremaid töid uudismaaharimisel on just pinnase ettevalmistamine, mis kogu maaparandustöödest teeb välja tervelt 75 protsenti.

Tänavu võiks teha sel alal töid, milliseid saab sooritada inimsõjalt. Selleks on praegu kohane aeg kraavide kaevamiseks, kändude kaalumiseks, pöösaste juurimiseks ja kivide purustamiseks. Selles juures on tähtis ka uudismaade korrahoitööd, kusjuures tuleb käia läbi kõik kraavid, puhastades need sinna sattunud risust ja mätastest. Samuti tuleb kontrollida ka torukraavide korrasolekut.

Sügise töidena tuleb püüda parandada ka kõik vead, mis tehtud varem kuivendamisel, sest sookultuuris on tähtsaimaks nõudeks korralik kuivendus. Veel tuleb silmas pida, et kultuurmaa ei lähe talve alla suure aalaga. Seejuures on otseselt kahju loomatoidust, mis jääb kasutamata, kuid lunde alla jäänud adal kahjustab kevadel ka tarka- rohkumarat. Adal tuleb niita nii kõrgelt, et kultuurkamarale vältida külmakahjustusi.

Töö, mida meil seni vähe tehtud, kuid mis kasu- toov, on soomulla, merli ja muda vedu põldudele. Nende töde sarja kuulub aga ka hapude muldade lupjamine, mineraalmulla vedu soomaale, puutüha kogumine ja komposti valmistamine.

Lambanohkade kokkuostu pikendati

kuni 30. novembrini 1942. a.

Asjaomaste asutuste otsusega pikendati sõja- vae jaoks lambanohkade kokkuostuaktiooni kuni 30. novembrini 1942. a. Tänavuse sooja sügise tõttu, mil lambaid oli võimalik veel väljas karj- tada, jät lammas tapmise hooaeg hiljemaks. See- pärast polnud kõigil lambakasvatajatel veel võimal- lik sõjaväe jaoks lambanohku anda. Nohkade too- mine muutus elavaks alles oktoobri viimase nädala kestel. Nüüd on aktiooni pikendamise tõttu kõigil talupidajatel võimalik rindl võitlevaid sõjamehi mees pidada lambanohkade müümiseks sooja ka- suka valmistamiseks.

Nohkade müüjatele antakse soodustusi endistel alustel. Kõik, kes müüvad sõjaväele lambanohku,

millil vill on vähemalt 18 millimeetrit pikk, saavad hüvitusena osta iga müüdu naha kohta ka ühe sedelgarhiha või 2 rinnuseriha või 2 kilogrammi soola või ühe karbi paberose.

Sama hüvituse osaliseks saavad need, kes vil- vad lihanormiks eluslamba, millel peal korralik kasuknaha vill.

Peale see arvatakse normiks viidud lammaste vall talu villanormist maha.

Lambanohku võetakse vastu nii pargitud kui ka parkimata. Parkimata nohkadest võetakse vastu nii kuivatatud kui ka tooreid.

Nahku võtavad vastu kõik ühiskaplusted üle kogu maa.

Põhjamaa elu

Soomes rahva ühistunne.

Soomes rahvaabi ja esmaspäeva-ühisabi korjan- dused on seni sisse toonud 133 miljonit Soome marka, mis on soome rahva ühistunde ja ohvri- luse hiilgavaks näiteks. Läänud summad lähe- vad sõjas langenute perekondade, sõjaväeliste ja sõjakannatanute toetamiseks. Esmaspäeva- ühisabi kohustab töötama esmaspäeval üks tund ühiskonna heaks või tasuta vastavat rahasummat. Osavõtt korjandustist oli väga elav. Üksi Helsingis võitis üle 380 000 inimese osa sellest abistamis- moodusest.

Soomes traktorid puugaasiküttele.

Millist osa mängivad Soomes põllumajanduses puugaasi-generaatorid, see nähtub asjaolust, et 6200-st traktorist, mis omatakse, töötab 2800 puu- gaasi jõul. Töö produktiivsus tõstmise selts han- gib järjest juure traktoreid põllumeestele. Tooraine puudus annab end tunda ka puugaasi-generaatorite valmistamisel, kuid sellest puudub üle saada riigi kaasal.

Esimene talveabi-pidustus Soomes.

Esimene talveabi-pidustus peeti Soomes läinud pühapäeval Sortavalas kannatada saanud Laa- doga-Karjala abistamiseks. Pidustusest võttis teiste hulgas osa ka kindral-major Svensson. Sortavala aukodanik, kelle väesad käesoleval sõja algul linn. Pidustuste huvipunkti kujunes kindral-major Svenssoni ülevaade võidukaist operatsioone, mille tulemusena vallutati Sortavalt. Kindral lõpetas oma kõne sõnadega: „Me teame, mille eest sõdime. Meie käes on kvalitatiivne üle- võim, valime üleolek.“

Talumaade ümberkorraldamine Karjalas.

Mitmel pool Karjala maakitsusel olid külad äärmiselt ühesastatud, mille tõttu põllumaad olid küllastatud kitsasteks ribadeks, millele harimine tü- likas ja ebapraktiline. Sageli asetseid põud talust ka väga kaugel. Nüüd on asutud külasid nii ümber korraldama, et ühe talu põld asuksid koos talu ümber ja oleksid parajas suurus. Käesoleval aastal on ette nähtud talumaade ümberkorraldamine

Lõpeb suvine raieperiood

1. novembril lõpeb Tallinna küttekriisi lahenda- mise aktiooni büroo tegevus suvisel perioodil. Aktioon algas 15. mail ja igale soovijale võimal- dati isevastustulikus korras kütet üles töötada raudeäärsest piirkonnast. Sellest ajast kuni 15. oktoobrini on väljund büroo kaudu ligi 70 rongi umbes 5500 tallinlasega, kes töötanud endile üles ligi 22 000 ruumimeetrit küttepuid. Sama bü- roo kaudu võtsid tallinlased osa ka suvisest kütte- turba ülestõttamise aktisioonist. Sel alal lõpetati tööd 12. oktoobril, mis ajaks oli töötatud üles 5900 tonni kütetervast.

Sõiduloo saamine operatsioonide piirkonda

Nõusoleku saamine reisuks operatsioonidepiir- konda, millesse kuuluvad ka Narva linn ja Alu- taguse ning Piiri vallad, võib järgneda ainult kõige pakisemal juhtumel (sõjamajanduse huvides või surmajuhumitel korral lahendamise perekonnas). Kü- lastuseid on esialgselt seisma pandud. Vähemalt 14 päeva enne kavatsed reisu peab täidetama taotluseformulari, mis on saadaval piirkonnakomissari juures Rakveres, mille põhjal järgneb läbi- laskeloo väljandamine Narva vastava kontrollas- tise poolt. Eriti kiirel juhtumel võidakse piir- konnakomissari poolt välja anda eriline lähetamis- tunnistus.

12 külas, üldse võetakse see ette aga 50 külas, põ- lumaaga 105 000 hektari ulatuses. Neis küla- des on 50 prots. hoonestet hävinud. Tõenäoliselt tuleb maade ümberplaneerimist teostada aga veelgi rohk- kem.

Saksa austab Soome teadusmehi.

Tuntuud soome maateaduse professorile Väinö Auerile antetati Saksa Kotka-ordeni 1. klassi teen- neri. Ühtlasi nimetati ta Pommeri maateaduse seltsi auhikmeks. Professor Auer, kes on sageli kü- lastanud Saksamaad, on tuntud nii kodu- ku ka välis- maal arvukate geograafiliste teoste kaudu. Ta on terve rea Euroopa ja Ameerika teaduslike seltsi- side liige. 1928.—29. a. juhatas ta üht geoloogilist ekspeditsiooni Tulemaale ja Patagooniasse.

Uus Bismarck-film

Uusim suur Ufa film, mis kirjeldab Bis- marcki vallandamist kaiser Wilhelm poolt, on leidnud publiku seas suurt vaimustust ning asjaomaste ringide kõrgeimat tunnustust. See ajalooline film reastab väärtiselt terve kogu- mi osasarnastele. Meenutagem ainult neid arvukaid filme Friedrich Suure elust. Ka on kord juba vändatud üks Bismarcki-film.

Emil Jannings, kes kujutab Bismarcki targa ning jõulise, püüab ühes ringhäälin- guse ettekanades vastata küsimusele, miks tun- gib luule ning sellega ka film ning teater ajalukku. Ta arvab, et mineviku suurtest ning geniaalsetest kujudest, kes järgnevad oma enda seadustele, peegeldub alati idee, mis ke- hastab rahva vaimu. Sellepärast on suurel mehed ka ühtlasi rahva kasvatajateks, ning mõjuvad seda tugevamini, kui nad, vabasta- tuna olemasolu juhulikkusest, „kondenseer- runud“ oma suuruses, tuuakse rahva silma- de ette. See tõde kehtib kindlasti kõigi rah- vaste ning kõigi aegade suhtes, sest iga rah- vas omab suuri ajaloolist draamasid ning ro- maane.

Tänapäeva Saksamaa ajaloolistest filmi- dest huvitub poliitiliselt ka välismaa, kuna nad selgitavad Saksamaa juhtivaid ideid ning sõja arenemistendentsi. Bismarck on maail- maal ajalooliste huvide keskmaks kujuks. Tema vallandamine noore keisri Wilhelm II poolt oli eelaktiks, mis mõjutas kogu hilise- mat Euroopa ajalugu.

Film näitab Hohenzollernite maja kolme keisrit. Me elame rahvaga kaasa keiser Vil- helm I haarava surma, ning kohe peale selle Friedrich III-d. Nende õilsate kujude kõrval kirjeldatakse noort keisrit püüdlisena, varus- tatuna parimate tahtmistega; aga õles noor, on ta veidi edav ning vastuvõtlik meelitus- tele. Nii tekib lõhe keisri ning kogenud kants- leri vahel. Süüdlasteks on aga väikesed au- ahned kujud, kes tungivad keisri ning kants- leri vahele. Kuid oma tähtsusetuse tõttu po- leks nad olnud võimalised olulisi osa etenda- ma, kui neil poleks olnud vastasmängijaks tähtis isiksus, nimelt „hall ektselets“ sala- nõunik von Holstein välisministeeriumis, kes oma poliitilisest võimahnusest aetuna, toi- mis oma parima teadmise vastu, olles seega reetur. Werner Kraus kehastab selle jube- du kuju suggestiivse jõuga. Siin poliitika võid- lades sotsiaalse seaduseandluse eest, mida Bismarck tahab esikohale tõsta, kuid mida keiser püüab sihilikult tagasi lükata, kutsu- des kokku internatsionaalse tööliskaitse kon-

Viimarija Lõikus.

MAAOMAVALITSUSTE EELARVED

Praegu on käsil maaomavalitsuste uute eelar- vete koostamine, sest alates 1. oktoobrist eraldati maaomavalitsuste eelarved Eesti Omavalitsuse eel- arve summast. Uued maaomavalitsuste eelarved koostatakse praegu 1. okt. kuni 1. aprillini 1943. Valdade eelarved on juba enamikus valmis.

Peamiseks tululikkaks maaomavalitsustel on maakinnisvaramaks, millele liitub veel lisakinnis- varamaks. Umbes 25 prots. kinnisvaramaksust lä- heb valdade tuludeks, osa maaomavalitsustele, kuna ülejäänud osa läheb Eesti Omavalitsustele. Umbkaudsete arvestuste järgi tõuseb maaomavalitsuste eelarvete üldsumma 1,5 miljoni margale.

Linnavalitsuste eelarved jäävad esialgu püsima veel Eesti Omavalitsuse eelarve summadesse, sest linnade tululikkas küsimus on praegu veel lahina. Kavade nende kohta on juba olemas, kuid puudu- vad veel sellekohased määrused. Kõik linnade tulu- võimalused selguvad, viiakse ka linnamavalit- sused peatselt üle oma eelarvetele, lahutades need E. Omavalitsuse eelarvest.

Sünteetilised kalliskivid

Eriti on arenenud kunstlike rubiini tööstus

Kalliskivid ning poolkalliskivid on alati olnud oma läike ning harulduse tõttu inimes- te ehteina kõrgelt hinnatud. Katsed neid järe- le aimata, on üritatud juba aastatuhandeid. Juba vanaaja kirjanike juures leiaime selleks juhendeid. Enamikel juhtumel tarvitatakse põhialuseks värvitud klaasi, samuti leiaime katsetamist ka värvitu kristalliga, tavaliselt kvartsiga, mida värvitakse kuumuses. Kõik need imitatsioonid on loomulikult kergesti äratuntavad. Kalliskivide selline järeleaima- mine, et nad oma aines, kõvaduses, läike- ning valgusmurdamise võimes võrdsusid loo- mulikult tekkinud kalliskividele, jäi alles uue- maaaja tehnikka hooleks.

Esimised uuemaaja katsed rubiini ja sa- flire järele aimata, tehti eelmise sajandi

90-date aastate algul. Vahepeal suurenes aga nõudmine, eriti rubiini järele, määramatult, kuna hakati kallade tappideks, võllediks ning peenmehaaniliste instrumentide juures kasu- tama rubiini. Seetõttu oli neil tehnilisil kat- setusil ka nii tõelisi, kui majanduslik põhjus. Tänapäeval on leidnud need Miethe ning Villi poolt väljatöötatud menetlused laialdast tar- vitamist. Ühes suures saksa vabrikus, mis omab sadu sulatisahjusid, toodetakse tuhan- deid karaate neid kivisid. Iga ahi toodab tun- nis 10—20 karaati. Kivid, mas kaaluvad 300 karaati, pole sellise valmistusviisi juures min- giks harulduseks, kuid siinjuures ei tohi unu- stada, et 10—20 kraadilised kivid looduses, nagu rubiiniid ning safiirid, kuuluvad siiski suurimate harulduste hulka.

Nende valmistamine toimub järgmiselt: toormaterjal, nimelt saumuld, doseeritakse, voolab koos värvainega paugagaasileeki, seal sulab ning tiigub siis samotatusele, kus ta tarretudes moodustab kristalli. Aine suure- tilgutamiseks on võimalik kristalli liigpalju mada. Kui aga tarvitatakse korraga liigpalju materjali, muutub kristall tühmiks. Seega on nende kristallide valmistamise toiming, mis nõuab osava ja vilunud tööliste poolt pidevat jälgimist.

Ülalkirjeldatud meetodil valmistatakse ka spinelle. Nende abil osutub võimalikuks vas- tava värvingu lisamise teel valmistada imi- tatsioone teistele kividele, mida pole võimalik valmistada sünteetiliselt teel, nagu näiteks akvamarin, turnaliin, tsirkoon ning alek- sandriit. Kuna need kivid nii keemiliselt kui ka füüsikaliselt omavad hoopis teise koosseis- su kui ehtsad, on nende ehtsuse kindlakstege- mine tunduvalt lihtsam kui näiteks korundide juures. Tänapäeval võime sünteetiliselt val- mistada ka topaase, smaragde ja tirkise. Seejuures omab olulise tähtsuse ainult sma- ragdi sünteet, mille leiutajaks olid 10 aasta eest Espig ja Jäger. Praktikas ei leia ta aga kasutamist, kuna kivid on selleks liig peh- med.

Varastati tubakasaaduste kaardid

Rõngu vallavalitsuse ametiruumidest pandi hil- juti toime vargus, kusjuures viidi ära kantselil ku- kustamata kapiist tubakasaaduste kaardid. Kaardid olid varustatud vallavalitsuse pitsiriga.

Mars ja Veenus. Prof. Kolve gipsiplastik kunsti gipsinäitusel Berliinis.

Puhastverd tatariane Kaukaasia stepi piiridel.

Uus korraldus hindade alal

1. 9. 42. jõustus Eesti Hindade-direktori uus tähtis korraldus, mis puudutab kõiki majandusringkondi. Siin on tegemist ajakirjanduses juba avaldatud korraldusega 17. aug. 1942. a. hinnatõendite väljapaneku ja alahoidmise kohta, mis kujutab endast täiendit alates 19. märtsist 1942 kehtivale määrusele hindade äratähtsendamise kohta.

Euroopa rahvaste edukaks majanduslikuks koostööks on hindade stabiilsus otsustavaks eelduseks. Igal üksikul maal tuleb kõigi abinõudega taotleda selle hindade stabiilsuse saavutamist. Isesearnis sõja ajal on riik sunnitud rahuliku täiendamine majandusliku seisukorra säilitamiseks teostama teravat hindade kontrolli ja järeilvalvet.

Senine kohustus hindade äratähtsendamise

Viljandis jälle kaks kino

„Gloria“ alustas eile uuesti tegevust. Milliseid filmiuiduseid on oodata

Enne oma põgenemist Viljandist lõhkus juudist kinokomissar Blumberg mõiea Viljandi kinoteatri kallihinnalises helifilmiparadi, mistõttu kino „Täht“ aasta tagasi lühemat aega ning kino „Gloria“ koguni kuni siiani maani oli sunnitud seisma jääma. Saksa sõjaväevõimude kaasabil õnnestus „Tähe“ aparaatuuri õige pea korda seada, kusjuures Viljandi juba teisel nädalal peale linna vabastamist võis pika vaheaja järele jälle euroopalikke filme näuda. Sellest alates on „Tähes“ valitsenud pidevalt suur ruumipuudus, kuna see ainuke kino pole suutnud erakorraliselt elava kinohiivi tõttu kõiki hulki mahutada. Suurt kergendust selles olukorras toob kahtlemata asjaolu, et nüüd lõpuks on avanenud võimalus ka teise Viljandi kino taasavamiseks. Nimelt on õnnestunud uuesti korda seada ka „Gloria“ projektsiooniseadeldis ning juba eile anti nimetatud kinos eritendust sõjaväele. Hakkas jooksma Willy Forsti film „Bel Ami“, mis etendub ka veel täna õhtul. Juba kõige lähemal ajal avatakse „Gloria“ ka tsiviliseeritud publikule.

Kinokülastamise võimaluste avaramaks muutudes on nüüd huvitatud teada, milliseid filme Viljandi võib sellel hooajal oodata. Kahtlemata võib nüüd juba arvastada kõige värskeimate filmide Viljandisse jõudmisega, kuna siiani seda takistanud asjaolu on üldises ulatuses kõrvaldatud.

Esimestest filmiuidustest, mis juba Ees tisse on jõudnud, tuleb esimeses nimetatud Heinz Rühmanni suurt lennukomöödiat — „Quax — sangarilendur“ (Quax, der Bruchpilot) ja Willy Forsti muusikalist suurfilm „Vilni veri“, milles peaosades esinevad „Operits“ tuttavaks saanud Maria Holst, Willy Forst, Theo Lingen ja Hans Moser. Film on täis Straussi surematut muusikat, kergelt Viini meeleolu ja Moser-Lingeni toredat nalja. Wien-Filmit tuleb veel Hans Thimigil lavastuses „Therese Krones“ (Brüderlein fein), milles mängivad Marte Harell, Paul Hörbiger, Hans Holt ja Winnie Markus. Ka see film viib meid Viini meeleolu, sajandi võrra tagasi, suurmantika ajastusse.

SPORT

Hooaeg sõjaaegset jalgpalli

Viljandi moodunud jalgpalli-hooaja kohta ei saa lausuda midagi eriti kiitvat. Peame aga arvesse võtma asjaolu, et see hooaeg moodus sõjaaegsetes oludes ja et Viljandi jalgpalli on kaotanud paremiku oma endistest mängijatest. Suurem osa endisest Viljandi meeskonnast on ühinenud kommunistlikust võistlusega, osa nooremaid mängijaid ei pääsenud aga bolševike mobilisatsioonist ja küüditamistest. Meeskonnast, kes eelmisel aastal esines küllaltki edukalt, jäi järgi vaid 2—3 mängijat. See kõik tõi suure tühikiku Viljandi jalgpallisporti.

Vaatamata aga kõigele sellele kombineeriti hooaja avavõistluseks siiski meeskond kokku. Toodi välja n. ö. juba „muuseumis seismud mängijad“. Seetõttu oli meeskonna koosseis algul vägagi kirju. See meeskond mängis Viljandi linnameeskonna nime all kuni hilissuveni. Siis, kui algasid Eesti karikavõistlused, moodustati linnameeskonnast „Sakala“ jalgpallimeeskond.

Viljandi meeskonnale oli suurimaks võistluseks osavõtt Eesti esivõistlusest, kus satuti oma ringkonna finaalis vastamisi Pärnu „Tervise“ga. Viimasele oidi sunnitud kapituleeruma.

Eesti karikamängudest võitis Viljandi sellel hooajal ka esmakordselt. Siin „Sakala“ meeskond sai omale esimeseks vastaseks Paide „Järva“ga, keda võideti suurelt — 8:1. Järgmisena oli karikavõistluse sarjas „Sakala“ kohtumine Eesti end. meistermeeskonnaga „Estoniaga“. Vahelduvale ja pingirikas mängus kaotati „Estoniale“ 1:5. Selle kaotusega langes Viljandi välja karikavõistluste sarjast.

Kokku peeti moodunud hooaja jooksul 19 võistlust, neist kaks linnavõistlust. Väravate suhe on suuresti Viljandi kahjuks — 36:62. Linnavõistlused toimusid kahel korral Põltsamaa vastu, kus väljamängimisel oli end. klaasivabrikant Lorupi ahiand — hinnaline kristall-karikas. Esimene kohtumine peeti Põltsamaal ja see lõppes viigilisel 1:1, kuna Viljandis võideti Põltsamaad ülekaalukalt — 7:1. Mainitud karikat tuleb Viljandi linnameeskonnalt veel üks hooaeg võita, et seda jäädavalt omale saada. Seni on Viljandi võitnud karikat kaks hooaega ja Põltsamaa ühe.

Peale mainitud karika-, esi- ja linnavõistluste on peetud veel hulk sõprusvõistlusi. Nendest vääril väljatõstmist kohtumise Eesti rahvusmeeskonnaga, kes oli Viljandis treeninglaagris. Eesti paremiku kaotas Viljandi meeskond 9:0. Kuigi väravate vahetõrj on suur, ei vandanud see täiel määral mängukäigule. Ka Viljandil oli rida kindlaid väravavõimalusi ja paistis, et rahvusmeeskonna mängutase ei olnud omal kõrgusel.

Numbrihoolis on Viljandi meeskonna saavutused hooajal järelejäetud. Hooaja avavõistlusel oli Viljandi meeskonnast vastaseks üks Saksa sõjaväemeeskond, seda võideti 3:1. Edasi järgnesid võistlused — Stalag vastu 0:0 ja 4:2 (Viljandi väravavõid võideti), Põltsamaa — 4:1 ja 2:2, Pärnu „Tervise“ga — 2:3 ja 3:5, ühe Saksa sõjaväemeeskonnaga — 2:3 ja 2:1, Tartu „Kaleviga“ — 1:3, Tartu „Jalgpalliklubiga“ — 4:2, Paide „Järva“ga — 8:1. Eesti rahvusmeeskonnaga — 0:9, Pärnu „Kaleviga“ — 0:6, Tallinna „Estoniaga“ — 1:5, Türi Spordiringiga — 0:7 ja Paide „Järva“ga — 0:8.

kohta piirduv kaupadega, mis on välja pandud vaateakendel või kauplustes, samuti ka turudel. See oli edasi kehtiv juksurite, kingseppade, pesukodade, võrrastemajade ja õmajaade kohta. Ettekirjutused teenivad kõigepealt ostjat, kes nende põhjal võib veenduda, kas temalt nõutud hind on lubatud. See hinna äratähtsendamise kohustus ei selgita aga hinna kujunemist, ei kõnele tegureist, mis kujundavad hindu. Mitmel juhul ei ole ega saagi olla ülemäärarhinda, sest kaupade valmistamine on liiga erinev (näiteks tekstiilimajanduses). Riikliku hindade järeilvalve eriti tähtis ülesanne on sarnaste kalkulasioonide kontroll, sest et siin olevald hinnad valmis-taja ausameelsusest. Et ühelt poolt kontrolli-miseelust luua ja kergendada hindade kont-

Sybille Schmitz, Gustav Fröhlich ja Gustav Diessl loovad toreda kolmnurga Gerhard Lamprecht filmis „Clarissa“. Rohkesti suuri näitlejaid haarab film „Südamerööm — südamelaul“ (Herzensfreud — Herzensleid), milles esinevad Magda Schneider, Paul Hörbiger, Paul Klingner, Carola Höhn, Olly Holzmann, Hedwig Bleibtreu, Lucie Englisch ja laulab Rosita Serrano. „Kodumul“ (Heimaterde) on Hans Deppe lavastatud maaelu käsitlev sügav-tõsine teos, milles mängivad Viktoria v. Ballasko, Viktor Staal, Käthe Haack ja Theodor Loos. Jürgen von Altemi lavastuses näeme uut filmi „Lõbusad hulkurid“ (Die lustigen Vagabunden), milles peaosades on Rudi Godden, Johannes Heesters, Mady Rahl, Carola Höhn ja Rudolf Platte.

Terra esitab tänavali filmi „Kelterinna Anna“, mille on lavastanud dr. Peter Paul Brauer ja osad antud Otto Wernicke, Franziska Kinzi ja Hermann Brixl. Lätte. Willy Fritsch teine film hooajal on „Kerge muus“ (Leichte Muse).

Kerge ja lõbus on Hubert Marischka lavastatud „Oo, need mehed“ (Oh, diese Männer), milles mängivad Johannes Riemann, Paul Hörbiger, Jane Tilden, G. Alexander, Grethe Weiser.

Kriminaalõhkkonda viib Terra-film „Vale-rahategijad“ (Falschmünzer), milles esinevad Kristen Heiberg, Rudolf Fernau ja Theodor Loos.

Välismaal läbilõõnud on DFE-film „Palju lärm Nixi ümber“ (Viel Lärm um Nixi), milles Jenny Jugo esineb hooajal ainukordselt. Tema partneriks on Albert Matterstock. Varemalt aastail meil hästi läbilõõnud filmidest tulevad mitmed kordamisi, näiteks Zarah Leander filmiga „La Habanera“, Benjamin Gili film „Ave Maria“, lõbus film „Teenrid lasevad paluda“, Willy Forsti „Mina olen Sebastian Ott“, sensatsiooniline „Rohe-line keiser“ ja Heinz Rühmanni „No-noch, teie ei tunne veel Korffit?“ ja veel mõningaid teisi.

Nagu nähtub, on Viljandi meeskonna mängutase väga kõikum olnud. Kas või näiteks mängud Pärnu „Tervise“ga. Viljandis kaotati üks mäng katastroofiliselt, kuna nädal edasi Pärnus peetud kordamismatšil Viljandi meeskonda mängult ei tahtnud enam äragi tunda, nii hästi mängiti tookord. Üldise seda Pärnu mängu tuleb pidada üksiks paremaks moodunud hooajal.

Mis puutub kahte viimasesse suuremasse kaotusse Türiile ja Paidele hooaja lõpul, siis seal esines mõlemal korral noortemeeskond, kes kutsuti hooaja teise poole jooksul ellu täiesti uutest noortest poistest, samuti kui moodustati rida üsna noorte poiste meeskondi. Neist meeskondadest peab võrsuma Viljandi jalgpalli tulevik.

L. K.

Raskejõustikukohtunike kursus pühapäeval

Viljandi spordibüroo poolt korraldatav raskejõustikukohtunike kursus, mis pidi toimuma eile ja täna, algab vastava lektori hilisema kohalejõudmise tõttu homme — pühapäeval, hommikul kell 10. Hiljem toimuvad ka katsed. Nagu juba teatatud, on lektoriks Eesti raskejõustikuinspektor J. Villemson. Kursusest võivad osa võtta kõik asjastuhvitatud. Kursused toimuvad spordibüroo ruumides Lutsu tn. 3.

Viljandi kergejõustiklased võitlema. Pärast tänavuse kergejõustiku-hooaja lõppemist septembri algustasid Viljandi kergejõustiklased juba oktoobris n. n. talitreeninguga. Terve oktoobrikuu läbi sooritati mürd-maajookse ning nüüd algavad ka juba võimlemistunnid. Need leiavad alates teisipäevast, 3. nov. aset igal teisipäeval ja neljapäeval kella 18.00—19.00 ja igal laupäeval kella 17.00—18.30. Tunnid toimuvad spordibüroo majas Lutsu tn. 3.

Noortele ja tütarlastele on erigrupid eriaegadel.

Tänavused maailma parimad kergejõustikuta-gajärjed. Mõõtes tänavuse kergejõustikuhooaja parimaid tagajärgi rahvusvahelisel pooltabeli alusel, selgub, et esikohal on ameeriklase Warnerdami teivashüppe-maailmarekord 4,77 m, mis annab 1292 punkti. Sellest jäävad maha ka rootslase Häggi fenomenalsed maailmarekordid jookudes. Nimelt saab Hägg oma 3000 m jooksu maailmarekordi 8,01,2 min. eest 1196 punkti, järgneb Häggi 5000 m jooksu-maailmarekord 13,58,2 min. — 1184 punkti, siis sakslase Lamperti kettaheite-maailmarekord 53,48 m — 1162 punkti jne.

On huvitat võrrelda, et Torrance kuulitõuke-maailmarekord 17,40 m annab 1203 p. ja Nikkaneni odaheite-maailmarekord 78,70 m, 1212 punkti.

Eestlaste poolt saavutatud parim kergejõustikutagajärg — Sule odaheide 75,93 m annab sama tabeli alusel 1142 punkti. Täna-vu on Eesti parimaks tagajärjeks Veetõuse 1500 m rekord 3,57,0 min., mis annab 961 p. Sellele järgneb Linnaste vasaraheide 52,10 m, mis annab 950 punkti.

Nikkanen tõmbub tagasi

Odaheite maailmarekordimees — soomlane Yrjö Nikkanen on otsustanud lõpetada võist-

rollijate tööd ja teiselt poolt sundida käsitöö-lisi ja kaupmeeste puhtale, ausale, kuid ka te-ma enda huvides toimuvalle majanduslikule tegutsemisele ja hinnakujundamisele, on aval-datud määrus hinnatõendite kohta, mis on siinditud Saksamaa eeskujul.

Igasugused käsitööstustevõtted peavad üles märkima oma toodete ja teenuste hinnad. See ülesmärkimine ja tõendid, nagu arved palga- ja tasunamiskirjanduse nimetustik jne. peavad olema nii koostatud, et igal ajal võib raskusteta kontrollida hindade kõrgust ja ku-junemist. Tõenditest peab eriti olema näha, et hind on lubatud seaduslikkude määruste alusel. See kaupmehe kohta maksev kohustus on seotud eeldusega, et kaupmees hästi tun-neks oma käsitööstusharu kohta käivad hin-naeskirju. Kui mingi toote või teenuse eest nõutav hind või tasu ületab Rm. 10.—, peab iga ettevõtja välja andma arve kassatähe või kvitlangu, millel peavad täpselt olema ära tähenatud ettevõtte nimetus ja asukoht, toote või teenuse nimetus, kaupäev, hinna või tasu suurus.

Eksimused korralduse ettekirjutuste vastu on karistatavad. Kõnesoleva korraldusega ja ka teiste Eestis kehtivate hinnaseadustega võib tutvuda korrapäraselt ilmuvas Hinnade-asutuse Teatajas.

Majanduslale ei tohi sellele korraldusele vaadata mitte kui koormale, vaid kui ausate kaupmeeste üldisele kohustusele, millise ko-hustuse vabatahtlikult täitmisega iga kaup-mees kindlustab oma juures korraliku asja-ajamise.

Venemaal olevate eestlaste nimekirjad Viljandis välja pandud

Arviyud eestlaste registreerimise keskuse (ZEW) poolt on kogutud ja koostatud nime-tikud Venemaal viibivate eestlaste kohta, keda seal ühel või teisel ajal on nähtud. Üks eksemplar neist nimekirjadest on välja pan-dud ka Viljandis ERU ruumides Väiketuru tänaval, kus nendega asjastuhvitatud saavad tutvuda. Nimekirjad sisaldavad nii mobiilse-ritute kui ka rea küüditatute nimesid, keda on nähtud õige mitmes Venemaa paigas.

Uus kohtunik Viljandisse

Kohtudirektori käskkirjaga on nimetatud Vil-jandi Ringkonnakohtu piirkonda lisakohtunikuks Jaan Rehepõld. Uus lisakohtunik asub töötama jaoskonnakohtunikuna Viljandis ja töötas siiani Viljandi Ringkonnakohtu üldosakonna sekretärina.

Pimendamine 2. novembril:

algab kell 17.10
lõpeb kell 6.55

Türi koolipoisid olid metsatööl

Kuna praegu sõjaajal valitseb kõigil terav töö-jõu puudus ja kooli võimalike küttide olti vaja, siis otsustasid Türi koolipoisid ise vajaliku hulga küt-tepuid valmis lõigata. Ja nõnda kogunesidki güm-naasiumi ja kõrgema aianduskooli vanemate klas-side meesõpilased moodunud neljapäeval Türi 2,5 km kaugusel olevasse „Sütemetsa“ vahikonda metsatöödele. Koolivägi, arvult 50 õpilast ja 3 õpet-a-jat, valmistasid väheste tundidega ca 36 rm. küt-te-puid, mis on küllaldane võimla kütteks.

J. Gnadeitche uueks Järva praostiks

Paide kiriklas toimus neil päevil sinod, kus lei-dis aset ka uue Järva praosti valimine. Sinodile oli ilmunud saadikuid kõigist Järvamaa kogudusist. Sinod valis uueks Järva praostiks senise Tapa Ja-kobi koguduse õpetaja Jaaz Gnadeitche.

Muljeid mudilaste majast

Külaskäik linna lasteaeda ja päevakodusse

Viljandis Väiketuru tänaval, kus varem asus Reiser-Stifti varjupaik, on ühe maja üksel siit „Linna lastepäevakodu“. See on nüüd sõna otemas mõttes mudilaste maja, sest siin veedab oma päevaseid mängu- ja õppetunde üle poolaasta lapse mitmesugustest perekondadest. Astume korraaks sinna mudilaste majja ja otsime üles asutuse juhataja preili Ilse Mägi. Ta on küll parajasti tege-vuses oma säsasilmaliste noorte keskel, kuid leiab siiski mõnikümne minutit mahti ves-telda ajalehemehega.

„Meil on siin koos lastepäevakodu, laste-aed ja lastesõim,“ seletab prl. Mägi.

Nii siis kolm asutust, miilised — nagu kuuleme prl. Mäe tutvusest edasi — siiski sisuliselt üksteisest palju ei erine. Mudilas-pere kõige kolme eriosakonna peale kokku on 64-liikmeline, vanusega kuni 8 aastani. Noorse alamääraks on 1 kuu, kuid nii noori lapsi siin veel ei ole. See kõige nooremate „klass“, kuhu võetakse vanusega 1 kuust kuni 3 aastani, kannab nime lastesõim ning siin on praegu kasvandikke ainult 4. Lasteaia ja lastepäevakodus on vanuseks 3—8 aastani, kusjuures 3—8-aastased kuuluvad väikeste rühma ja 6—8-aastastele on antud vanema rühma nimi. Sellejuures jagunevad noored veel lasteaia ja lastepäevakodu kasvandikeks. Esimesse kuuluvad lapsed viibivad mudilaste majas iga päev kella 10—13 ning lasteaed on tasuta. Piskised poisid ja tüdrukud mängi-vad siin oma tunnid ja lähevad siis jälle koju. Lastepäevakodu väikesed viibivad aga kohal kella 8—16-ni, seega märksa kauem ja siin võetakse vanemalt tasu — 25 penni päevas. Sellejuures on ette nähtud ka laste toitlusta-mine, mistõttu laste toidukaardides pool tuleb päevakodusse anda. Väikeste toitlustamise eest hoolitseb perenaisena prl. T. Sõrmus, kelle leiame parajasti köögis askeldamas.

Kuulnud tolle asutuse üldisest struktuu-rist, huvitume seal valitsevast sisekorrast mille kohta juhataja lahkelt seletusi jagab. Ta viib lehemest ühest ruumist teise, aval kappe, mis tulvil mänguasju, näitab oma pisi keste kasvandike esimesi töid, seletab nende rõõmusid ja ilusaid vallatusi ning loob mulje, mis endagi mälestused kannab tagasi kaugele noorusemaale. See on tõesti omapärast lius maailm, milles elab noorus, kellest elumurede koorem on veel kaugel ning kes ei tea midagi vanemate muremõtetest ega raskustest. Siin sillerdades veedab noor mängulõbusaid ja rõ-murohkeid tunde. Lapsepõlv ja elusaatus ütel-dakse olevat üksteisega tihedalt seotud ning siin ühiselt mõda saadatud lapsepõlve tundi-dest võtab mõni noor elusaatuseks kaasa juhatajate ja kasvatajate häid õpetusi.

Kord ja distsipliin, nii palju kui neid mõis-teid saab säärase põrgerjate juures raken-dada, on viidud läbi korrakindlalt. Kogumine lastepäevakodusse algab juba kell 8 hommiku-l ja kestab kuni 9.30, mil algab päevakodu-kasvandikel hommikueine. Nad tulevad ena-muses vanemate saadetuna. Kui töö sunnib mõnd ema varem kodust välja minema, on tal võimalus ka varem oma pisikest lasteaeda-võit võtta mõni noor elusaatuseks kaasa juhatajate ja kasvatajate häid õpetusi.

Kord ja distsipliin, nii palju kui neid mõis-teid saab säärase põrgerjate juures raken-dada, on viidud läbi korrakindlalt. Kogumine lastepäevakodusse algab juba kell 8 hommiku-l ja kestab kuni 9.30, mil algab päevakodu-kasvandikel hommikueine. Nad tulevad ena-muses vanemate saadetuna. Kui töö sunnib mõnd ema varem kodust välja minema, on tal võimalus ka varem oma pisikest lasteaeda-võit võtta mõni noor elusaatuseks kaasa juhatajate ja kasvatajate häid õpetusi.

Nii nagu mudilaspere on põlvkõrgune, nii madalamõdooline on ka kogu selle asu-tuse sisustus ja mööbel. Alates riidenagidega. Igal on oma kindel koht, kuhu riputab üli-riided, samuti kapike, kuhu paneb kingad ja saapad ning samast võetakse tuhvid ja pan-nakse jalga, et nendega kergem ja puhtam joosta klassitubade puhtalt põrandail. Igal kapikesel ja vartal on nimi küljes. Ja ainult esinimi, sest siinses majas perekonnanime ei ole olnud. Kelle kirjatarkus veel ei ulatu

oma nime tundmiseni paberil, selle kapike või nagi on märgitud mõne pidiga. Olgu see siis koer, kass või midagi muud. Need jäävad ju lastel pärminni meelde. Aga sääraseid märki-misi on ainult üks-kaks. Siin näeb ikka rida-tikku Tiisuid, Maiesid, Ennosid, Ainosid ja teisi nimesid.

Lastepäevakodu vanemate klassis, kuhu kuuluvad 6—8-aastased poisid-tüdrukud, näeb seinatähvli kirjatähki ja sõnu. Siin on olnud parajasti käsil „Kuusiku lasteaed“ üng sein-tel ilutseb selle raamatukese illustatsiooni-dena väljalõikeid mustast läikpaberist kleebi-tuna valgele põhjale. Piliiasjandus on mudi-lastele kõige sobivam õppeviis. Siinsed kas-vandikud on juba „tähetargad“. Nende vihi-kutes näeb tähti ja numbreid.

Mudilased on ju suured kunstnikud jooni-tuse alal. Siia on tehtud õunapuud, sinia seen, kolmandasse kohta maja, neljandasse tüdruk või pois. Muide poisid, keda kogu perest küll ainult üks kolmandik, on üldse ajakohasema fantaasiaga. Nende vihkute lehekülgedel tõen-davad seda laevad, tankid, autod ja muud sääraseid sõjakamat laadi kujutused. Vahele nende on noor käsi teinud ka jälle mõne rea numbreid või tähti — mitmekesistamiseks. Igast kujutusest ei saa „võhik“ esimesel het-keil küll veel selle mõtte välja lugeda, kuid juhataja-kasvataja teab kohe ütleida, mida üks või teine joonistus tähendab.

Edasi toob juhataja prl. Mägi „agedale ja näitab küllalislahkelt mitmesuguseid“ mängu-asju, mis kõik noorte kasutuses. Siin on nukke, pildilotsid, pakke, pulki, pliiatseid, värvilist paberit jne. jne. Isegi „telefon“ on ühe samba küljes ja selles olevat „juttu pal-ju“, nagu juhataja mänguriistale osutades juurde lisab. Varemalt oli töötundideks hõp-sam saada värvilisi pabereid ja liimi. Praegu on seda raske saada ja sellepärast tuleb nen-dega hästi kokkuhoidlik olla.

Töötunde päevakodus on kella 10—13. Kuivadel ja soojematel päevadel on mudilaste kasuuses liivakast üel. Ja siis võib selle ümber alas pillerkaarituda. Pärast lõunasööki, mis järgneb töötundidele, on nähtud ette la-mamine. Selleks on asutuse poolt kasutada kokkupandavad lamamisasemed.

Asutuse suures saalis, kui astume sisse, on parajasti „vaikne tuba“ — sellenimeline mäng, mille juures jutuvandistamise ja kilka-minuühilised mudilased peavad väikesed olema. Valkimine on ju kuld, ütleb vanasõna ja eks „noortelegi on vajalik sellist elukorda kaasa anda. Kuna oma ilumiseega oleme niikui ni-segand üldist „vaikust“, algab ka kohe jutu-sumin. Lapsed on julged ja sõnakindlad. Kū-sin kellegi mustasilmalise tüdruku nime ja vanust, vastab see julgelt:

„Luule Tamm, 6-aastane“.

Mudilasajaja ringkäigu viimase ruumina astume lastesõimes. Siin on kohal ainult 2 kas-vandiku. Teine neist teeb alles esimesel arg-likke samme. Kuna nii lasteaed, lastesõim, kui ka päevakodu on puhtal kujul vabatahtlik asutus, siis loomulikult ei tehta puudumise pärast mingit eriküsimust. Teatav arv noori puudub iga päev.

„Meie ruumid ei suuda mahutada rohkem kui 50 last,“ seletab prl. Mägi, „kuid arvesta-des, et iga päev teatud hulk ikka puudub, ole-me võinud vastu võtta rohkem noori.“

Selles mudilaste majas annab linn ka ta-suta päevakodu lastele, kes kaotanud oma vanemad punaste atreerimiste või küüditamiste läbi.

Puhtus ja kord on eeskujulik ja eks see sisendab ka korramõistest väikestes kas-vandikesse, kes siin kodu kõrval veedavad palju toredaid tunde.

Vähem kütet!

Võimalusi eluruumide soojapidavuse tõstmiseks

Kui puit on põlenud sööks, siis leed roo-biga tõmmata ahjuukse ette kuhja ja tukid nende peale. Kolde ukse plii lükata veel koo-male tõmbuse vähendamiseks, sest põletishulk on vähenenud.

Raskelt põlevad tukid mitte lõpuni põle-tada, vaid välja võtta ja kustutada.

Pärast tükide läbipõlemist või väljavõt-mist sõed kolde põhjal laiali ajada ja siis siir-ber ja uks sulgeda. Enne süte segamist ja laialilajamist lükata siiber võimalikult koo-male, et takistada suurema tõmbuse tekki-misel külma õhu voolu koldeesse.

Sageli kasutatakse nn. hermeetilist küt-misviisi, kus peale kütise põlema hakkamist ahju uks suletakse õhukindlalt. See on täiesti vale, sest siin on olemas kõik eeldused sel-leks, et põlemine toimub halvasti: puudulik õhuhulk, nõrk tõmme, madal põlemistempe-ratuur. Peale selle pigistuvad ja tahmuvad ahju lõõrid ja korsten, mis on ahju edaspidi-sele soojenemisele väga kahjulik. Samuti on vale ahju kütmine lahtise uksega. Ahjusuu kaudu kandub ruumi küll teatud osa kiirga-missoojust, kuid seetõttu saab ahi endasse koguda soojust mitmekordselt vähem koldest läbiavoolava suure hulga külma õhu tõttu, mis jahutab nii kolde kui lõõrid, ja ahi jahtub seetõttu kiiresti. Ka arvatakse, et lahtise uk-sega kütisel võimaldub ruumide otstarbekas tuulutamine ahjuukse kaudu. Säärane taui-tus-viis ei ole õige ega otstarbekohane, sest sel puhul ruumide tuulutamise sünnib küttema-terjali enamikulu arvamine. Üldiselt on maksev nõue, et ahjude kütlemise ajal tuulutatagu ruume.

Restiga ahju kütmine

Restiga ahju kütisel maksavald üldiselt sarnad põhimõtted, mis umbse põhjaga kolde kütiselgi, kuid on olemas ka teatavalt cri-nevus, mida tuleb kütisel silmas pida. Küttepuud tulevad restiga koldeks ase-tada restile ühepaksuse kihina, seejuures või-malikult kogu resti ulatuses, et mitte katma-ta resti osa kaudu ei pääseks koldeesse üle-ligist õhku, mille tagajärjel puud hakkavad põlema ebahüliselt.

Põlemisõhku koldeesse restiga ahjus peab pääsema läbi resti, mida saab reguleerida tuhakasti uksega. Õhu juurdevoolu reguleeri-mist, kui see ahju olemas, võib teha ainult siis, kui tõmme kolde lähel liiga tugevaks. (Järg IV leheküljel).

Enne kütist ahju puhastada tuhast. Küttepuud tuleb asetada ahju korraga ja võimalikult kolde suu lähedale ridana paral-leelselt kolde külgsuhtega, kusjuures teine rida puid tuleb asetada poolpöikil, et puit sü-tiks kergemini ja põlemine sünniks ühtlaselt. Tarvitatava küttepuu halud peavad olema kuivad, parajas jämeduses ja pikkuses.

Pärast süütamist lahtise uksega kütta 10—15 min., kuni puud täiesti leekides. Siis sisemine uks lükata täiesti kinni ja välisukse serra ja ahjuukse raami vahele jätta 1—3 sm plii. Kui ahjul on olemas reguleeritav siiber, siis seda avada nipilaju, kui seda tar-vivis normaalse tõmbuse saavutamiseks. Tõm-bus on normaalne, kui leek on punakas-valge, juhitud ülespoole, aeglane, kuid jõuline.

Põlemise ajal ahju ukst mitte avada. Seda võib teha momendiks ainult paar korda tuk-ide seadmiseks. Üldise tükide liigest sega-misest tuleb hoiduda, sest see halvab korra-likku põlemist.

Vähem kütet!

(Algs 3-dal leheküljel).

Restiga ahju kolde seemine üks põlemisel tuleb täiesti sulgeda. Kui välisküljel on olemas rosett, siis see puude intensiivsel põlemisel avada ning leegi vähenemisele uuesti täiesti sulgeda. Kui välisküljel rosetti ei ole, tuleb see sulgeda nii, et ukse serva ja ukse raami vahel jääks 1–2 mm vahe. Selleks võib vahele asetada ½–1 mm jämedune traat, millele leegi vähenemisel kõrveldada. On neid toiminguid raske läbi viia, võib ka väliskülge kogu põlemise ajal olla suletud.

Ohu juurdevoolu reguleerimisel tuleb alati tähele panna seda, et põlemisel põletishulk kogu aeg väheneb, seega tarvis ka vähem õhu juhtida. Ainult siis, kui puitmass on muutunud süteks ja need kogunud restile, võib tulla kolde õhust puudus. Selle vältimiseks avada kolde väliskülge eespool märgitud viisil.

Kui puud on põlenud seds, tuleb sulgeda tuhakasti üks ja varsti pärast seda siberi või klapp.

Põlemisõhu juurdepääsu takistuste vältimiseks ei tohi tuhakasti lasta koguneda palju tuhka.

Ka pliitid on meil suures enamuses restiga, mistõttu ka pliitide kütmisel tuleb silmas pida eelmainitud põhimõtteid. Kahjuks aga paljud meie perenaised selle eest eriti just ei hoolitse. Tuleb hoolitseda, et kütmisel restialune oleks tühi ja kolde üsna alati kinni. On täiesti lubamatult nähe, et ägeda tule puhul avatakse kolde — sel puhul lükatagu siberi ja tuhakasti ust koomale.

Kui pliit ei pea soojendamaks tuba, ärge tehtagu kunagi pliidi alla enne tuld, kui toidu ettevalmistust pole kõik tehtud, vastasel korral võib pliit asjatult kasutamist oodata.

Kuigi toiduvalmistamisel pliitide kütmise ei võimalda rohkem kui umbes 30% soojuse kasutamist, on ometi võimalik pea igas majapidamises sedagi saavutada ja see väärir, et pliitide kütmisele pööratakse rohkem tähelepanu.

Kütmine turbaga

Turba kasutamine küttematerjalina on kohane ainult restiga kolletes, sest turvas

põlemiseks vajab suuremat tõmbust, mis tugeb tema massi ja paneb selle hõõguma ning puhub pealt tekkinud tuha (60–70% rohkem kui puidul).

Turbaga kütmisel kasutatakse kahte moodust. Ühel viisil tehakse kolle enne kuumaks ja siis asetatakse koldele turvas. Teise viisi järgi asetatakse ahjupandud turba keskele kergemini süttivast ja tulle leegiga kütest pesa, kust laienev põlemine läbib turvast eksentriliselt.

Nendest esimese viisi on parem, sest külm kolde pandavast turvast põlemisel tekivad destillaadid ja tõrvaurad ei põle kolde ära küllaldaselt kõrge temperatuuri puudusel. Nad ise ei anna seda temperatuuri ja vedelduvad lõõrides ja korstnas, inimtades läbi nende seinad, ilmuvad pigilaikudena ja niredena nende pinnale ja annavad tundu turbapigi lehma tubadesse.

Esimese viisi järgi köetakse pisikese koguse kuiva puiduga kolle soojaks ja siis asetatakse koldele turvas, kusjuures kergemat liiki turvas paksemalt ja tihedamalt ning rasemat liiki turvas (masinaturvas) õhemalt asetatakse. Turbaplooni tuleb paigutada ahju väikeste vahedega, et nende vahel saaks õhuvool tsirkuleerida. Sellisel kütmisviisil turba lagunemisprotsess kestab lühemat aega, kuid puidul, andes rohkem põletisgaase, mis segunenult õhuga põlevad võrdlemisi lühikeseks leegiga, tahmavahel ja pigi tekitamata.

Turbaga kütmisel tuleb hoolikalt tähele panna, et ei pandaks ahju kinni veel hõõguva turba, sest turvas põlemisel jätab palju tuhka, mis katab veel-põlemata turbaplooni keskosa ja takistab sellele õhu juurdepääsu. Seepärast nähtisest kustunud turvas, saades õhu segamisel, hakkab uuesti hõõguma.

Igakordsel kütmisel tuleb enne tuhakasti tühjendamist.

Turba põlemisel pikk leek on tunnuseks, et põletisgaasides on õhku vähe. Kui restid on ummistunud, nii et koldele ei pääse õhku vajalises määras, tuleb osa õhku kütmise juurde juhtida täiteksuse või liisõhu sissejuhutamise seadeldise kaudu.

Kindralfeldmarssal

v. KLUGE 60 a.

Berlin, 29. okt. DNB. 30. oktoobril 1942. a. saab kindralfeldmarssal von Kluge, ühe idarinde väeüksuse ülemjuhataja, 60 a.

Sõja algades kutsus juht kindral v. Kluge Pommernist väljuba 4. armee etteotsa. Selle armee järgijaks v. Kluge poola jõul koridoris ja pärast Viia ületamist Kulmi juures löi ühenduse Ida-Preisimaaga. Pärast Poola sõjakäiku ühendas juht kindralkoloneliks ja määras talle riitüüristi raudristi juurde. Läänepoola sõjakäigu 1940. a. tungs kindralkolonel v. Kluge oma soomus- ja jalaväeüksustega Kanali rannikule ja rajas sellega tee hiiglaslike hävitussahingute Flandrias. Edasiste operatsioonide ajal Prantsusmaal tema armee ületas Somme ja vallutas Prantsuse sadamad Atlanti kaldal. 19. juulil 1940 ühendati ta juht kindralfeldmarssaliks.

Sõjakäigus Nõukogude Liidu vastu 1941. a. oli juht kindralfeldmarssal von Kluge hävitussahingute Bialostock-Minski, Smolenski ja Wjasma juures, kust ta tungis oma üksustega Moskva lähedale. 1941–42. aasta raskete talvise sõja heitluse ajal nimetas juht kindralfeldmarssal v. Kluge ühe väepuuri ülemjuhatajaks idarindel. Tema nimi on ühenduses nii tähendatud talve, kui ka 1942. a. edukate tõrjeoperatsioonidega, kus kõik nõukogude meeleheitlikud rünnakud nurjusid.

Toitlusraskused USA vägedel

Salomoni saartel

Stockholmi (DNB). Ühendriikide mereväeüksuste varustamisel Salomoni saartel on maailma ajaloo üks raskemaid ettevõtteid, seletas Ühendriikide meremineistri riigisekretär Forrestal neljapäeval, nagu kirjutab „Nya Dagligt Allehanda“ United Pressi teate põhjal.

Forrestal rääkis omaenda kogemuste põhjal, kuna ta alles äsja saabus inspeksioonireisil Vaikse ookeani edelaosas. Ta jutustas, et Ühendriikide merejõud Salomoni saarel elatavad peamiselt selistest toiduainetest, mis neile juhulkiuliste kätte satuvad. Ebakindlate transporditingimuste tõttu ei saa nad arvestada Ühendriikide toiduaineteaduste pärale jõudmist.

Kaluriühistute arv on kasvanud

Eesti Kaluri Keskuse juhatase esimees Oskar Mänd andis ringhäälingu kaudu tulevaste kalurite praegustest päevaküsimustest ja kalurikonna organiseerimisest aru. Viimases osas on märgata hoogsat kaluriühistuste asutamist. Kevadest siiani on organiseeritud ja tegevusse rakendatud 40 ühistut. Et kogu meie kalurikond oleks piirkondade viisi täielikult organiseeritud, selleks on kavandatud täielikult 55–60 kaluri ühistut. Organiseerimine ettenähtud piirkonnas on praegu käimas.

Aafrikas ei ole teist rinnet

Stockholmi (DNB). Teadete kohaselt Inglismaalt seletatakse N. Liidu Londoni suursaadikonnale lähedaseisvaist ringkonnast avalikult, et Moskva ei jaga mitmete inglise lehtedele poolit toodud arvamusit, et Inglismaa on nüüd Põhja-Aafrikas loonud Nõuk. Liidu poolit nõutud teise rinde. Inglise kommunistide ajaleht „Daily Worker“ tõi teisel päeval artikli, kus rõhutatatakse, et Nõukogude Liidu arusaamise järgi ei asenda pealtnäha Egiptuses suurejoonelisel aktsioonil Euroopa mandril N. Liidu seisukorra kergendamiseks.

„Waspi“ uputamine

Tokio, 30. okt. DNB. Ameerika Ühendriikide lennukite „Waspi“ uputamise kohta toob Domei agentuur järgmist üksikasju:

15. sept. märkas ühe Jaapani allveelaeva komandant horisondil ühte vaenlast hävitajat ja varsti pärast seda ühte lennukitekanjat, mis sõitis ühe ristile saatel. Jaapani allveelaeva meeskond asus otsekohe rünnakpositsioonile. Lennukitekanja liikumistele pöördusid märgata ühtegi vaenlast lennukit. Lennukitekanja lähenedes allveelaeva umbes 10–sõlmelise tunni kiirusega. Juhus oli haruldane. Allveelaev võitis rahuliku kursi lennukitekanja poole, kusjuures ta vaenlastest hävitajast segamatult mööda sõitis. Tulistati nelja torpedoga üksteise järele, mis ka kõik oma eesmärgi saavutasid. Tekkis kõrvalukustav plahvatus. Lennukitekanjat saatnud ristileja kui ka hävitaja hakkasid kohe pimedast peast veepeome välja heitma. Hilisest õhtutundidest, kui vaenlastes laevad jätsid Jaapani allveelaevade ostmist, tehti kindlaks, et USA lennukitekanja oli saanud raske tabamuse kappkoodi, mille tagajärjel tema vajus leekides. Kell 18 õhtul oli „Wasp“ kadunud.

Silmusaak Narva jões väheldane

Narva jõel näib tänavane silmusaak kujunevat väherahuldavaks. Oktoobri algul said kalurid silmu üsna kenasti, kuid siis sadas ühel ööl lund, mis silmud hirmutas jõeist minema. Praegu seisab silmupüük peagu täielikult, sest kuivalgete sõde tõttu silm ei liigu. Püük arvatakse paranevat hiljem, kui sügistormid ajavad silmuparved liikuma.

Saksamaalt 35 sugumest

Saksamaalt saabus hiljuti Eestisse ja anti Narva põllumajandusjaoskonda 35 sugumest, mis anti müügi teel edasi Narva ümbruskonna talu-kele. Muugitingimused on, et iga talunik peab emist pidama kuni se on toonud 2–3 pesakonda porsaid, millest tuleb peale oma talu tarviduse müüa lähematele naabertaludele. Osa emiseid on parandatud Saksa maastõugu, mustade peade ja mustade siskidega. Osa emiseid on ka juba paardatud ja neil on oodata varsti porsaid.

Peale suuri võitluspingutusi maitseb tankimehele toit eriti hästi.

KALAPÜÜK MUUTUB ELAVAMAKS

Tänavu on sügise teisele ja külparvede ilmumine Eesti rannavetes erakordselt viibunud, mistõttu kalurite autodangud täitmine pole seni annud kuigi häid tulemusi. Ainsa kalana on kaunis rohkesti meres praegu turska, kuid sellegi püük on küll ja ränne vähesuse tõttu pidurdatud, sest tursapüügil vajatakse sõõdana ränne või kilu. Viimaseid tuleb aga praegu nii vähe võrkudesse, et jätkub vaid vaevalt sõõdakalaks.

Viimased tähelepanekud tõendavad siiski, et kalapüük muutub elavamaks. On teateid, et külparved on ilmunud juba Soome randa ja püük seal käib. Soodsate tuulte tekkides võib oodata ka külparvede jõudmist Eesti veele. Ka räm on seni-sest rohkem hakanud elumärke andma.

Eest Kalurite Keskus on asunud seisukohale, et tursapüük ei tohi sõõdakala vähesuse tõttu ühelgi juhul soiku jääda. Selleks tuleb uude sõõdakalana kasutada viidikat, mida Haapsalus ja Põlva jõe suudmes võib püüda hääde tulemustega. Neis piirkonnas ongi hakatud viidikate püüki organiseerima. Tursapüük areneb praegu eriti hoogsalt. Prangli saare kalurite juures. Sellest saagist on ka enamik praegu Tallinnas müügil olevast tursast.

Sisedirektor külastas Saaremaad

Esmaspäeval ja teisipäeval viibis sisedirektor O. Angelus koos politseidirektor kolonelleitnant Reissariga ja Omavalitsuse osakonna vaneminspektor Heiste ja Saaremaal, et tutvuneda kohapealset oludega.

Sisedirektor külastas Saare maavalitsust, kus tal oli nõupidamine maavalitsuse liikmetega ja Kursssaare linnapeaga. Samuti külastas sisedirektor ka prefektuuri.

Esmaspäeval pealelõunat viibis sisedirektor Torgu vallavalitsuses, kus ta tutvus vallas valitseva olukorraga.

Teisipäeval õhtul jõudis sisedirektor koos saatjatega Tallinna tagasi.

Karistati abielusalgajat

Vändras elustev Linda P. abiellus moodsund aasta maikuus samast vallast päritoleva M. K.-ga. Kuna poole vahel tekkis varsti lahkhelid, lahkus noorik mehe juures ja võttis omale vallavalitsusest isikunimistuse neupõlve nimele, üteldes, et ta polegi abielus. Kais neupõlve nimega isegi leiris. Abielusalgaja võeti vastutusele ja Pärnu kriminaalkohus mõistis talle 300 rmk. trahvi.

Elektrihuvi Tartumaal

Viimastel ajal on Tartumaal tekkinud suur huvi majapidamiste elektrifitseerimise vastu. Elektrivallastuse sisseasendamiseks on annud hoogu asjaolu, et vanametalli annetamise puhul on võimalik saada soodustatud tingimustel elektriseadmeid. Eriti Tartumaa lõunaosas käivad praegu kibedalt tööd elektriliinide laiendamiseks.

Rakvere sõjakahjud

Rakvere sõjakahjude hindamise ametis on registreeritud sõjakahjusid 273 avaldusega kokku 1.737.196 krooni. Asutustest on kõige suuremaks kahjukannatajaks Maanteede Valitsuse Virumaa teedeesakond, kelle kahjusumma on 270.361 krooni. Ettevõtteid kannatas kõige rohkem Viru majandusühing.

Tõrvikujooks langenud fashistide auks

Room, 29. okt. DNB. 20. Rooma marssimise aastapäeva pidustuste raamides korraldas Napoli fashistlik noorsooorganisatsioon suure tõrviku-teatekojuse, mis algas Nolast, Casertast, Bajast ning Sorrentist ja lõppes Napoli langenud fashistide mälestussamba jalal.

Soome muusikapäevad Wiesbaden

Hiljuti Weisbadenist peetud neli „Soome muusikapäeva“ annavad rikkalikult võimalust järele mõelda rahvaste muusika iseloomustava omapära üle: iga rahvas räägib oma muusikakeelt, milles ei peegeldu mitte ainult inimest, vaid ka inimest ümbritsevat maastikku.

Soome muusikas võib tunda maastikku inimeste, piiride, määrimisade, tühade, järvedega, tundrat, ja soome rahva üksildust ja kargust.

Soome muusika on alles noor. Ta sündis siis, kui 1892. a. kõlas Helsingis esmakordselt noore Jean Sibeliusi helilooming „Kullervo“. Ta oli esimeseks heliloojaks, kes uute abinõudega ja suurte võimetega püüdis tabada soome iseloomu ja Soome loodust, ning seda väljendada oma muusikas. Sellest ajast peale oli olemas Soome muusika, millest maailm kuulis kaheksa aastat hiljem, kui Sibelius esines sümfoonia kanti ette Pariisi maailmanäitusel. Tänapäeval on Sibelius 77 aastat vana ja ikka veel soome muusika peakandjaks.

Ka Wiesbaden „Soome muusikapäevadel“ oli Sibeliusel osustav osa. Wiesbadenist esitati helilooja neid teoseid, mis olid juba tuntud Saksamaal, ning mis osalt kuulsid alalisele repertuaarile: sümfoonia „Saga“, keelpillidekvartett, viiulikoost, ning 2-ne sümfoonia D-duuris. Tippsoo-vutusena mõjus sümfoonia, kunstniku kõige rohkem esitatud teos, milles avaldub ta üksildane suurus ning millega ühenduses tohiks nimetada

Itaalia tuleval sõjatalvel

„Tulevane sõjatalvel näeb itaalia rahvast veel tugevamatel jõupingutustel võidukaks sõjaks.“ ütles hiljuti parteisekretär Vidussoni. Itaalia talveabiaktiooni viiakse läbi nihaasti Venemaa ja Egiptuses võitlevate väeüksuste, kui ka tsiviilelanikkude suhtes, kui viimased seda vajavad. Ka fashistlike natsioorganisatsioonile kui ka noorsooorganisatsioonile anti uusi kohustusi ja ülesandeid. Itaalia sammub tulevale talvele vastu täie usalduse ning jõulisusega. Palju on juba saavutatud: Kyrenaias ja Tripolitaanis on ahvardav hädahoit juba kõrvaldatud; Vahemerel pole enam palju ruumi inglise sõjalaevade ja lennukite emalaevade jaoks. Malta kannatab üha rohkem alaliste õhupöletungete all, Gibraltarit ründatakse pidevalt kaugemaapomilennukite, allveelaevade ja rünnakvõitluspaatide poolt; idapoolne Vahemeri seisab talveviimase lennuväe kontrolli all. Aadrial valitseb rahu. Joonia ja Agai-merel toimub Itaalia aurikute liikumine segamatult. Dalmatias rannik ja Balkani tagamaa puhastati süstemaatiliselt spordaria bandididest — ühe sõnaga „Mare nostrum“ on saanud tõeks. Kui suure tähtsuse omistavad vaenlased just sellele sõjasjale, nähtub nähtavusest, mis esineb põhja-ameerika ja inglise politrukide, admiralide ja kindralite pidevates debattides Vahemere sõjatalvel üle.

Enam kui seitse aastat plaanitses ja tegutses majandus ja tööstus Mussolini ettenägeliku Autarkia-kava järgi. Itaalia rahvas on juba ammu andnud toetust oma võimetest. Et selles sõjas on mängus kõik, seda teab tööstuslooline Põhja-Itaalias sama hästi kui maetööline Sardinia saarel, talumees Pontinia põllul, ning Sitsiilia saareelanikud

vaid Bruckneri. Soomes on Leevi Madelaja Sibeliusi järglane. Wiesbadenist tutvuti tema II sümfooniaga, mis omab täiesti selle põhjarahva omapära, ning iseloomustab oma hoolika viljeluse ja eepilise kandvuse läbi.

Uuno Klami oli noorim Wiesbadenist esitatud soomlastest. Tema „Karjala marsšid“ ühendab peaaegu primitiivseid muusikaid loodust ja rahvalust hüljavate ja mõjuva instrumentatsiooniga. Eriti mainida võiks ka Palmgreeni klaverikontserti Nr. 5: kütkestavalt tugev, osalt problemaatiline teos sümfooniase hoiakuga. Kõigist nendest teostest kõlas Soome muusika iltsaim kül: selgus ja lapseikkus. Instrumentatsioon avaldus mõõdukus vaatamata imponentsele jõule ja värvirikkusele, ning eelkõige rahu ja kandvus.

Soome kunstlul on Saksamaal tuttavaks saanud Jyri Kilpineni kaudu. Wiesbadenist „Soome muusikapäevadel“ kanti ette ka Sibeliusi, Palmgreeni ja Merikanto laule, mida esitasid Helsingi riigiooperi tenor Jorma Huttunen ja tuntud sopran Aulikki Rautavaara. Eriti kunstlulise selgusavalduse Soome muusika ürglundi, ürgsoome, rootsi-germaani, saksa ja vene elemendid.

Muusikapäevi juhatas Carl Schuricht, kes end on juba palju aastaid pühendanud Sibeliusi muusikale, ning selleltoitu seisab Soome muusikale väga lähedal. Soome kunstnikud poleks võinud endale soovida arusaavamata ja soojamat vahendajat soome muusika ja saksa kuulajaskonna vahel.

välvikaevandustes ning sidruni-kasvandustes. Selles on teadlik ka linlane ning Liibia vaabastatud ranniku elanikkond.

Kui inglased tulevastel talvekuudel peaksid oma soovi uute laevastikuüksuste järele, siis peavad nad sealjuures arvestama itaalia võimuga Vahemerel, kes koos saksa mere- ja õhuvõitlusjõududega hoiavad inglased vaos. Rinnale kodumaa ning võitlusüksused on tagatiseks sellele, et Itaalia ka sellest sõjatalvel saab hästi üle. Fasismi on aratanud ning veelgi tugevdanud itaalia rahva parimad ja vanimad omadused ja kalduvused. Suurejooneline revolutsioon pani aluse Vahemere-suurvõimu tõusule, uue roma imperiumile, ning paremale ja suuremale Itaaliale. Ta muutis meele kindlamaks ning seipites rühad, et seda uuesti-sündi kaitsa vaenuliku välisilma vastu.

„Võimalused lasti mööda!...“

Stockholmi (DNB) Võimalused operatsioonide koostööstamiseks Euroopas on tänavuseks mööda lastud, seletas Reutersi teatel endine inglise sõjamineer Hore Beishia oma kõnes Devonportis. Soodsaim hetk teise rinde loomiseks Lääne-Euroopas saab olla küll vaevalt siis, kui operatsioonid suurenas osas Nõukogude rindest on juba varsti lõppemas. Saksamaal on kõik oma võidud saavutanud sellelbi, et ta ära kasutas oma vastaste tahtliku saamatuse oma vastupanu või ka oma rünnakute koostööstamiseks. Nii kaua kui ei arendata kindlat süsteemi lahkarvamiste koostööstamiseks selles, mis teha tuleb, ja kui ei allutata üksikute osade huvidele kogu terviku kasudele, võime võitluses edasise käigu üle vaid huupi oletusi teha, ütles Beishia.

Ametlikke teateid

TEADAANNE

porgandite ja jõhvikate müügi kohta lastele Viljandi linnas.

12. tootlusnädala erikupongide järgi müüakse kuni 8. XI 1942. a.
- 1) Jõhvikad:
 - a) lastele 0–2 a.-ni, erikupong L vastu — 5 kg.
 - b) lastele 3–5 a.-ni, erikupong J vastu — 5 kg.
- 2) Porgandid:
 - a) lastele 0–2 a.-ni erikupong K vastu — 5 kg.
 - b) lastele 3–5 a.-ni erikupong H vastu — 3 kg.

Porgandi müüki toimetavad järgmised kauplused:

- 1) VEPSKO peakauplus järgmistest kauplustest registreeritud ostjail:
 1. VEPSKO peakauplus
 2. „ kpl. nr. 1
 3. „ kpl. nr. 14
 4. „ kpl. nr. 15
 5. „ kpl. nr. 84
- 2) Kauplus Grünbaum.
- 3) VEPSKO kpl. nr. 3
4. 1. VEPSKO kpl. nr. 7
2. „ kpl. nr. 8
3. Kauplus Tuisk
4. „ Rohrborg
5. „ Ressor
- 6) Kauplus Lutsberg
1. Kauplus Lutsberg
2. „ Binsol
3. „ Raba
4. „ Elmla
5. „ Ambos
6. „ Villi

7. Spreng

- 1) Kauplus „Spreng“ ja Roovet
2. Tuiv ja Roovet, 2. Liiv, 3. Reinap, 4. Liias.
- 5) Kauplus Kirss
1. Kirss, 2. Kangilaski, 3. Minnhof, 4. Ilves, 5. Reinart, 6. Kärner, 7. Saar, 8. Tuisk.

Jõhvikate müüki toimetavad samad kauplused, välja arvatud VEPSKO peakauplus, keda asendab VEPSKO kauplus nr. 1 — Lossi tn. 20.

Viljandis, 31. oktoobril 1942. Nr. 2525-K. Viljandi Linna Värustusamet.

TEADAANNE

piima müügi kohta Viljandi linnas.

Tingitud mitmesugustest asjaoludest ollakse paratamatult sunnitud piima müüki Viljandi linnas ümber korraldama.

Alates 31. oktoobrist 1942. a. varustab Viljandi Piimaühing kauplusi piimaga üle päeva. Nii saavad kauplused piima: 31. oktoobril, 2., 4., 6., 8., ja 10. novembril n.e. Piim jõuab kauplustesse müügile umbes kell 10 hommikul.

Kauplused on õigustatud tarbijale välja andma kahe päeva piima korraga, s. o. jooksva päeva piima ning ette järgmise päeva piima.

Ühenduses sellega piimaga kauplevad kauplused peavad avatud olema nädalapühapäevadel ja kõigil teistel seaduslikel teel kindlaksmääratud pühadel ja pühapäevadel endiste kellaegade asemel kell 10–12.

Viljandis, 31. okt. 1942. a. Nr. 2670 K. Viljandi Linnapea.

Väljaandja Haridusdirektoriüritus. Trükitud „Sakala“ trükkikojas.

Lühikese haiguse järele lahkus vaikselt meie keskelt, meie armas ema ja vanaema

Leena Hammer

Sünd. 9. veebr. 1865. a.
Surn. 30. okt. 1942. a.

Mälestavad leinajad lapsed ja lapselapsed

Pika valurikka haiguse järele uinus igavesse unele minu unustamatu armas abikaasa ja meie hää emakene

Miili Rebane

Sünd. 24. det. 1876. a.
Surn. 28. okt. 1942. a.

Sügavas leinas abikaasa ja pojad

Matmine Viljandi Maakoguduse kalmistule kolmapäeval, 4. novembril 1942. a. kell 13.00.

Kõpu Kihu villatöödustus

vajab kohe õppinud villatöölisi

Raske haiguse järele uinus Raudna Kõssal meie unustamata ema, vanaema ja vanavanemad

Juula Pihlak

Sünd. Paur
Sünd. 13. juunil 1863. a.
Surn. 29. okt. 1942. a.

Matmine 7. novembril 1942. a. kell 14 Kõpu kalmistul.

Leinajad omaksed.

Varalakkunud kallist koolilõde

Selma Malmre't

(sünd. Viltmann)

mälestavad valkses leinas

klassikaaslasted.

Õppinud möldrit

vajab H. Peipsi jahutöödust.

Vähekanud naistele rahva tänavkingid nr. 38

vahetada

samasuguse nr. 39 vastu Sealsamas müüa 5000 hind Rm. 100.

Kullamäe 7. J. Suits

Normivilja alusel